



УДК 347.77

## ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ

*У статті розглянуто питання правової охорони географічного зазначення походження товарів, досліджено термінологічний апарат, проведено порівняльний аналіз деяких норм вітчизняного законодавства та норм Угоди TRIPS в частині географічних зазначень, окреслено шляхи вдосконалення нормативно-правової бази щодо захисту географічних зазначень.*

*В статье рассмотрен вопрос правовой охраны географического указания происхождения товаров, исследовано терминологический аппарат, проведен сравнительный анализ некоторых норм отечественного законодательства и норм Соглашения TRIPS в части географических указаний, очерчено пути совершенствования нормативно-правовой базы относительно защиты географических указаний.*

*In this research shows a questions legal safeguard of the geographical pointing of origin of commodities is considered in the article, investigational terminology vehicle, the comparative analysis of the some norms of domestic legislation and norms of agreement of TRIPS is conducted in part of the geographical pointing, outlined ways of perfection normatively legal bases in relation to defense of the geographical pointing.*

Сучасний розвиток підприємництва немислимий без належної ідентифікації не лише суб'єктів господарювання але й їх товарів. Для вирішення даної проблеми у світовій практиці використовується ряд засобів, чільне місце серед яких займає географічне зазначення.

Географічне зазначення, як засіб ідентифікації товарів, захисту від недобросовісної конкуренції бере свій початок від Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 року. Цілий ряд концептуальних питань в частині охорони географічних зазначень закріплено у Мадридській угоді 1891 року та Лісабонській угоді 1958 року.

Вінцем міжнародного права в сфері правової охорони географічних зазначень стала Угода про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода TRIPS). Вона діє в рамках Світової організації торгівлі (СОТ) і поширюється на товари, які походять з території країн-учасниць Угоди.

В Україні історія географічного зазначення, як засобу ідентифікації та об'єкту інтелектуальної власності, нараховує близько десяти років. Однак його і сьогодні можна віднести до найбільш проблемного, з точки зору забезпечення правової охорони, засобу ідентифікації товарів.

Правове регулювання відносин, пов'язаних з використанням географічного зазначення походження товарів в Україні забезпечується Цивільним кодексом України (гл. 45 "Право на географічне зазначення походження товарів") та спеціальним законом України "Про охорону прав на зазначення походження товарів". Окремі питання



даного об'єкту інтелектуальної власності регулюються Господарським кодексом України, законом України “Про рекламу”, “Про захист від недобросовісної конкуренції” тощо. Крім цього Україна приєдналася до ряду міжнародних угод, пов'язаних з правовою охороною об'єктів інтелектуальної власності, які стали частиною національного законодавства.

Членство України в СОТ обумовило потребу в адаптації національного законодавства до визначених Угодою TRIPS норм та стандартів, а також удосконалення відповідних механізмів реалізації правових норм для забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності загалом та географічних зазначень зокрема.

Зазначена проблема а також дискусійність тлумачення норм міжнародної правової практики захисту географічних зазначень фрагментарність законодавчого регулювання в сфері використання географічних зазначень в Україні зумовили актуальність даного дослідження.

*Метою даної статті* дослідження сутності географічного зазначення та його правової природи, розгляд основних підходів до його реалізації на основі вивчення міжнародної практики.

Теоретичною базою дослідження стали наукові публікації відомих вчених-цивілістів: Г. Андрощука, Е. Бондарева, Ю. Бошицького, С. Дмитрієвої, В. Жарова, І. Кожарської, В. Крижної та інших.

Як показують дослідження норми чинного законодавства України загалом відповідають положенням Угоди TRIPS щодо правової охорони географічних зазначень. Однак більш детальне вивчення норм та положень цих актів дозволяє виявити ряд розбіжностей між ними, які і створюють певні проблеми на шляху імплементації вітчизняного законодавства до законодавства країн-членів СОТ. Це і обумовлює необхідність пошуку шляхів приведення вітчизняного законодавства до вимог міжнародної практики.

Вирішення даної проблеми, на наш погляд, слід розпочати з усунення розбіжностей в термінології щодо географічних зазначень, яка має місце в чинному законодавстві України.

Так, в Цивільному кодексі України використовується термін “географічне зазначення” в той час як в Законі України “Про охорону прав на зазначення походження товарів” користуються терміном “зазначення походження товарів”. Відповідно до визначеного Закону під терміном “зазначення походження товарів” слід розуміти просте зазначення товару та кваліфіковане зазначення походження товару.

Просте зазначення товару в Законі інтерпретується як будь-яке словесне чи зображувальне позначення, що прямо чи опосередковано вказує географічне місце походження товару. Основна функція простого зазначення товару — вказати географічне місце походження товару. Просте зазначення походження товару не підлягає реєстрації а його правова охорона полягає в недопущенні використання зазначень, що є неправдивими і вводять в оману споживачів.

Кваліфіковане зазначення походження товару, відповідно до Закону, відображає не тільки місце але й особливі властивості, конкретні якості або ж інші характеристики товару. За допомогою кваліфікованого зазначення прослідковується прямий зв'язок між якістю товару, наявністю в нього конкретних особливостей та місцевістю його виробництва. Ця якість є постійною та обумовлена природними умовами, що об'єктивно існують в зазначеному географічному місці.

Закон України “Про охорону прав на зазначення походження товару” розрізняє два види кваліфікованого зазначення походження товару — назва місця походження товару та географічне зазначення походження товару.

Назва місця походження товару відповідно до Закону застосовується до позначення товарів, що походять із зазначеного географічного місця і мають особливі властивості, головним чином зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами або людським фактором.

Географічне зазначення походження товарів вказує на місце походження товарів, що мають певні якості, зумовлені, в основному, характерними для даного географічного місця природними умовами, людським чинником або ж їх поєднанням.

Просте зіставлення цих понять свідчить про відсутність у вітчизняному законодавстві чітко визначених критеріїв щодо встановлення відповідних характеристик, зв'язку між ними, якістю товарів та їх географічним походженням.

Проблема термінологічної неоднозначності є характерною не лише для вітчизняного



законодавства але й для законодавства країн-членів СОТ. Вирішуючи її СОТ ввела для внутрішнього обігу термін “позначення географічного походження” і цим уніфікувала широко вживаний термін.

Поряд з термінологічною неоднозначністю в частині географічного зазначення походження товарів та відсутністю чітко визначених критеріїв щодо встановлення відповідних характеристик цього засобу ідентифікації, у вітчизняному законодавстві прослідковується невідповідність у визнанні географічного зазначення об’єктом права інтелектуальної власності. Так, Закон України “Про охорону прав на зазначення походження товарів” таким об’єктом визнає кваліфіковане зазначення походження товарів, а Цивільний кодекс України — географічне зазначення, яке за своєю суттю є, на наш погляд, значно ширшим поняттям. Немає однозначності у вітчизняному законодавстві і щодо суб’єктів права інтелектуальної власності на географічне зазначення. Закон поділяє суб’єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення на дві групи — суб’єкти права на реєстрацію географічного зазначення та суб’єкти права на його використання. Щодо ЦК то він до суб’єктів права інтелектуальної власності на географічне зазначення відносить виробників товару, асоціації споживачів та інші суб’єкти. Права, які їм забезпечуються цим законодавчим актом, стосуються як права на визначення позначення товарів географічним зазначенням, так і права на його використання, а також прав перешкоджати неправомірному використанню географічного зазначення чи забороняти таке використання.

На всі положення вітчизняного законодавства, в частині географічних зазначень походження товарів, співпадають з нормами міжнародних угод. Так, наприклад, визначення географічного зазначення походження товарів, подане в ст. 1 Закону України “Про охорону прав на зазначення походження товарів”, не відповідає визначенню цього поняття, що міститься в ст. 22(1) Угоди TRIPS.

Принагідно слід відмітити, що положення Угоди TRIPS щодо географічних зазначень, стосується таких аспектів:

- а) визначення термінології географічного зазначення;
- б) положення, які визначають загальні стандарти охорони географічних зазначень для усіх видів товарів;
- в) положення, щодо посилення додаткової охорони географічних зазначень, які використовуються для позначення окремих видів товарів (вино-горілчаних напоїв);
- г) положень, які стосуються майбутніх переговорів щодо посилення охорони географічних зазначень;
- д) положення про винятки щодо охорони географічних зазначень.

Таким чином, в Угоді TRIPS діє як загальна, так і спеціальна охорона географічного зазначення.

Відповідно до норм Угоди TRIPS географічне зазначення може використовуватись як словесно, так і у вигляді символу. До того ж географічне зазначення може бути, як назва географічного місця так і будь-яке позначення, що вказує на певну географічну місцевість. З огляду на це можна стверджувати, що визначення, яке подано в Угоді TRIPS щодо географічного зазначення є більш широким, що дозволяє охороняти більше видів географічних зазначень.

За Законом України “Про охорону прав на географічне зазначення походження товарів” певні якості, репутація та інші характеристики повинні бути зумовлені в основному географічним середовищем місця його походження в той час, як відповідно до ст. 22(1) Угоди TRIPS, якість товару, репутація або ж інші характеристики повинні значною мірою пов’язуватись з місцем походження товару. Просте зіставлення цих положень свідчить, що Угода TRIPS послаблює вимоги до такого зв’язку на відміну від українського законодавства, оскільки запровадження зв’язку між географічним середовищем місця походження товару та його особливостями є досить проблематично.

Ст. 7 Закону України “Про охорону прав на зазначення походження товарів” обов’язковою умовою надання правової охорони географічним зазначенням визнає використання їх лише у назві товару в той час, як відповідно до Угоди TRIPS, географічне зазначення може використовуватись для інших позначень.

Вітчизняне законодавство містить ще цілий ряд неузгодженостей в частині географічних зазначень походження товарів, висвітлення яких не представляється можливим в рамках даного дослідження.

Підсумовуючи вище викладене стосовно термінологічної неоднозначності щодо географічного зазначення походження товарів та не співставлення ряду норм, як



вітчизняного так міжнародного права, щодо даного об'єкту інтелектуальної власності, слід констатувати, що національне законодавство дещо звужує це поняття. Однак, на нашу думку, доцільно було б надати нове тлумачення терміна “географічне зазначення”, яке б відповідало визначенню ст. 22(1) Угоди TRIPS. З цією метою до Закону України “Про охорону прав на зазначення походження товарів” слід внести такі доповнення:

а) географічне зазначення може використовуватись не лише у якості назви відповідного товару але й для інших позначень;

б) географічним зазначенням може виступати не тільки назва географічного місця, але й будь-яке позначення, що вказує на певну географічну місцевість;

в) встановити критерії зв'язку між якістю товарів, їх певними характеристиками та їх географічним походженням;

г) послабити вимогу щодо зв'язку між якістю, репутацією та іншими характеристиками товару та географічним місцем його походження.

#### Список використаних джерел

1. Андрощук Г. Географічні зазначення: характер прав, існуючі системи охорони та захист / Г. Андрощук // Інтелектуальна власність. — 2006. — № 1. — С. 4-13.
2. Бошицький Ю. Основні проблеми правової охорони географічних зазначень в Україні / Ю. Бошицький // Актуальні проблеми держави і права. — 2006. — С. 216-222.
3. Жаров В. Перспективи удосконалення законодавства України з питань правової охорони торговельних марок і географічних зазначень / В. Жаров, А. Міндрул // Інтелектуальна власність. — 2005. — № 10. — С. 11-19.

*Рекомендовано до друку кафедрою цивільного права та процесу  
Тернопільського національного економічного університету  
(протокол № 4 від 29 жовтня 2009 року)*

Надійшла до редакції 14.11.2009  
Рекомендована до друку 01.12.2009

